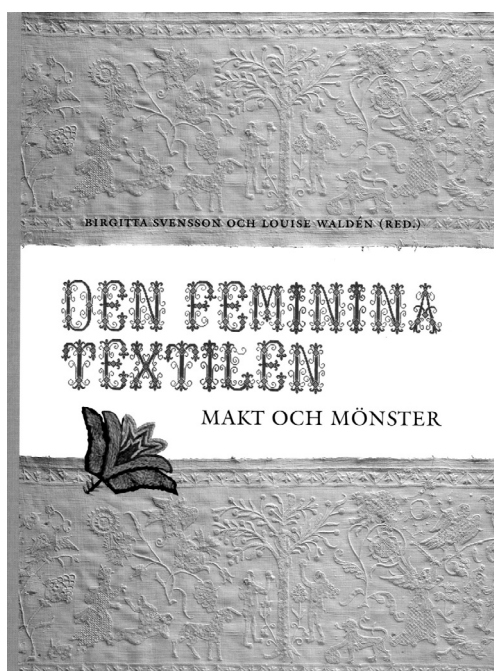

likasjonane. Utgangspunktet, det primære kjeldematerialet, har vori litt ulikt for dei ulike geografiske områda ho har forska på, likedan har tilfanget av supplerande kjeldemateriale og tidlegare litteratur vori ulikt. Difor blir også bøkene litt ulike, men like fullt informative, velstrukturerte og interessante. Eg vonar at Aagot Noss får høve til å halde fram å publisere det rikhaldige feltarbeidsmaterialet sitt.

Birgitta Svensson og Louise Waldén (red.), 2005, *Den feminina textilen. Makt och mönster*. Nordiska Museets Förlag, Stockholm. 218 s. Illustrert. Anmeldt av Tone Rasch

I boktittelen *Den feminina textilen* konstateres en sammenheng mellom det tekstile og det kvinnelige. Påstanden kan virke selvsagt. Vi er også i dag vant til at det er

kvinner som både interesserer seg for og er ansvarlige for tekstil, enten det dreier seg om håndarbeid som patchwork eller strikking eller innkjøp og vedlikehold av familiens klær. Sammenhengen er så åpenbar at den kan oppfattes som på grensen til meningsløs. Men sammenhengen er i høyeste grad kulturelt betinget, og det er derfor både viktig og tankevekkende at den problematiseres slik det gjøres i denne antologien.

Boka har undertittelen *Makt och mönster*. Dermed settes det opp nok et begrepspar som skaper et enda sterkere fokus på tittelens problemstilling. Makt kan sies å ha en forankring i kjønnsaspektet, mens mønster har flere betydninger. Mange tekstiler har tydelige og dekorative mønstre, og tradisjonelt har mye av den tekstile interessen knyttet seg nettopp til disse. Men ordet mønster kan også brukes mer overført, for eksempel som i kjønnsrollemønster. Tittelen understrekes av bokas grafiske utforming. En tekstil i hvitsømbroderi pryder den stive permen, og plasserer boka trygt inn i tradisjonen av påkostede bøker om folkekunst og kunsthåndverk. Men også motivet som er valgt, har en dobbelt bunn. Det er syndefallet, som i høyeste grad har et kjønnsfokus og som dermed kan sies å være med på å føre leseren inn i relevante problemstillinger.

Tittel og omslag indikerer viktige og interessante perspektiver både i forhold til kjønn og tekstil. Redaktørene, etnologene Birgitta Svensson og Louise Waldén, gjør i innledningskapittelet "Att hävda det textila" rede for bakgrunnen for boka og hvilke tanker de har hatt omkring temaet den feminine textilen. Deretter kommer fem biografiske artikler om en rekke kvinner som særlig i perioden 1900 til 1950 bygget opp de svenske kulturhistoriske museenes tekstilsamlinger. Boka tar mål av

seg å løfte fram både de tekstile samlingene og å synliggjøre tekstilforskerne som sto bak. Enkelte navn, som Elsa Gullberg, Märta Måås-Fjetterström og Agnes Geijer, vil også være kjente for mange norske lesere. Artiklene er skrevet av Elisabeth Stavenow-Hidemark, Sofia Danielson, Eris Erlandsson, Ingrid Bergman og Janken Myrdal.

De fem øvrige bidragene springer alle ut av fem doktoranders pågående arbeid. Nordiska Museet er involvert i en "doktorand-skole", der målet blant annet er å løfte det faglige nivået ved de kulturhistoriske museene, og forfatterne er alle tilknyttet denne skolen. Pernilla Rasmussens artikkel handler om arbeidsdeling og endringene fra mannlig skreddersøm i laug til søm som ufaglært kvinnearbeid. Anneli Palmskiöld skriver om broderte interiørtekstiler, de såkalte *hängkläderna*, brukt i 1800-tallets bondestuer. Hun nyanserer begrepene *folk* og *folkekunst* og påpeker at det først og fremst handler om kvinner og kvinners arbeid i en historisk kontekst. Catarina Lundström beskriver konstruksjonen av nasjonaldrakten der det nasjonale uttrykte en borgerlig identitet og drakten var et særlig kvinnelig prosjekt. I Marianne Larssons analyse av den kvinnelige postuniformen fra 1960-tallet fortelles historien om kvinnes inntog i yrkeslivet i etterkrigstiden. Johanna Rosenqvist tematiserer "hemslöjd" som feministisk strategi slik det ble uttrykt i tidsskriftet *Hemslöjd* på 1990-tallet.

Et fellestrekk ved de fleste av artiklene i antologien er det sterke fokuset på folkekunst og "hemslöjd". Dessverre er det ikke stilt spørsmål ved hvorfor husfliden har fått en så stor plass i svensk tekstilforskning når svært mye av tekstilproduksjonen har foregått i andre sammenhenger. Men dette fokuset har en sterk forankring i fagfeltet; ikke bare i Sverige, men også i Norge.

Svensk tekstilforskning har vært et forbilde for den norske, og det har vært mye samarbeid over landegrensene. Derfor er boka også viktig sett med norske øyne.

Artikkelsamlingen er et resultat av en konferanse om forholdet mellom kjønns-teori og tekstil holdt på Nordiska Museet i 2003. Det var særlig museenes samlinger som ble problematisert. En viktig del av boka handler derfor om det tekstile arbeidet som er gjort på de svenske kulturhistoriske museene, som Nordiska Museet, Kulturen i Lund og Zorn-samlingene. Innsamling og registrering av tekstiler, deres teknologi og bruk ble i svært mange tilfeller både initiert og utført av kvinner. De vakre illustrasjonene i boka, særlig museumskortene med nøyaktig utførte akvareller, løfter frem det museale ved disse tekstilene. Tegningene viser at ikke bare tekstilene ble skapt ut fra idealet om kvinnelig flid. Selve samlingene og formidlingen av disse kan sees som en fortsettelse av den samme tradisjonen. Boka handler derfor like mye om museene og de portretterte kvinnene som tekstilene. Men dette grepet er ikke konsekvent. Et annet uttalt mål med antologien er å presentere et møte mellom forgjengere, forvaltere, formidlere og fornyere innenfor tekstilforskningen. I innledningskapittelet står det:

Vi har i den här antologin försökt redigera fram en bild av den feminina textilen i spänningsfeltet mellan tidigare generationers kvinnliga erfarenheter, och vår egen samtids konsteoretiska perspektiv.

De ti artiklene behandles både redaksjonelt og grafisk som en enhet. Etter min mening svekkes dermed det teoretiske grepet. Artiklene representerer to ulike innfallsvinkler til tekstil som tema. Dokto-

randene representerer den ene. De skriver om tekstil og klær der det tekstile står i sentrum. Slik sett er denne forskningen i samme tradisjon som det meste av tidligere utført tekstilforskning. Teori og metode har riktig nok skiftet til større fokus på kjønn. Jeg mener likevel det kan stilles spørsmål ved om dette er nok til å kvalifisere doktorandene til å fremstå som fornyere i forhold til ambisjonen om å bringe nye kjønns-teoretiske perspektiver inn i tekstilforskningen.

Den innfallsvinkelen som handler om forgiengerne eller pionerene, er museologisk og biografisk. Pionerartiklene er skrevet av konservatorer med lang erfaring i museumsbransjen. Flere av dem har vært elever av pionerene. Disse tolker jeg som forvalterne og formidlerne fordi de kan sies å ha "overtatt" forvaltningen av samlingene og formidlet disse gjennom utstillinger og publisering. Men flere av forfatterne, særlig Stavenow-Hidemark, Bergman og Danielson, har gjort og gjør fortsatt egne forskningsarbeider på høyt nivå, også internasjonalt. Disse arbeidene burde vært tatt med i en antologi der nettopp et av målene er å synliggjøre sammenhengen mellom kvinners arbeid og tekstil. Jeg savner derfor en bibliografi fra hver enkelt bidragsyter. Det ville også kunne satt doktorandenes arbeid i sammenheng med den forskningshistorien som presenteres i artiklene om pionerene. Doktorandenes artikler står nå uten forankring i det kjønnsperspektivet redaktørene skisserer.

Gjennom presentasjonen av pionerene vises det hvordan tekstil og husflid fungerte som en mulighet til profesjonalisering og et yrkesliv for kvinner. Det gjaldt tegning og håndarbeid, som omkring 1900 var sosialt akseptert kvinnearbeid, og også innenfor arkeologi, økonomi og drift av samlingene. I mange tilfeller arbeidet pionerene med

tekstil på ulike måter. De kunne være like engasjerte i å samle eldre tekstiler som å være utøvere av kunsthåndverk eller billedkunst. Tekstilfaget gav muligheter for kvinner i en tid da kjønnsdelingen gjorde det vanskelig å gjøre karriere innenfor mange fagområder. De kvinnene som beskrives i antologien, har bidratt til å skape og synliggjøre den del av den materielle kulturen som mer enn noe annet har feminine konnotasjoner. Samtidig innebar tekstil også begrensninger for kvinnene. Tilknytningen til hjemmet sementerte faget i en kvinneverden som ikke helt ble tatt på alvor innenfor fagområder dominert av menn. Sammenhengen mellom det tekstile og det feminine kan sies å ha blitt institusjonalisert i et kulturelt verdimønster. De feminine mønstrene var selv med på å skape femininitet. Dette kan igjen forklares gjennom status. Det mannlige har høyere status enn det kvinnelige, og dette er med på å gi tekstil lav status.

Antologien er et viktig bidrag til å forstå den posisjonen, eller mangel på posisjon, tekstilforskningen har i kulturhistorisk forskning. Også i museene er satsningen på tekstil liten, til tross for store tekstile samlinger. Derfor er det positivt at det gis ut en problematiserende bok om temaet. Tekstilforskningen er på mange måter et fagområde for spesielt interesserte med et tradisjonelt sterkt fokus på teknikk og materiale. *Den feminina textilen* bidrar til å peke på den faglige og sosiale konteksten tekstilforskning ble skapt i og på mange måter fortsatt befinner seg i. Det gjør boka interessant også for andre enn den indre krets som vil ønske den velkommen.